

Чарльз Персі Сноу народився в Лестері 1905 року. Кар'єру починав як професійний науковець, хоча завжди прагнув стати письменником. Він виграв дослідницьку стипендію в Кембриджі й з 1930 року починає працювати в коледжі. Там продовжив академічні дослідження аж до початку Другої світової війни. На той час уже розпочав роботу над своїм шедевром – одинадцятитомним циклом «Чужинці та брати», два романи з якого – «Наставники» (*The Masters*) та «Нові люди» (*New Men*) – 1954 року були відзначені Меморіальною премією Джеймса Тейта Блека (*James Tait Black Memorial Prize*). Його перу також належать романи «Пошуки» (*The Search*), «Невдоволені» (*The Malcontents*) та «Їхня мудрість» (*In Their Wisdom*). Останній з них 1974 року увійшов до короткого списку Букерівської премії. Під час війни Сноу був державним службовцем, а згодом став комісаром державної служби, за що отримав лицарський титул. 1950 року одружився з письменницею Памелою Гансфорд Джонсон. Того ж року прочитав свою знамениту лекцію «Дві культури».

Чарльз Персі Сноу помер 1980 року.

ЧАСТИНА I

СВІТЛО В РЕЗИДЕНЦІЇ

Розділ 1

Смертельний діагноз

Снігопад щойно припинився, і звуків знадвору майже не чути. Тихо, бо початок січня, коледж порожній; я почув кроки швейцара під моїми вікнами, коли він завершував вечірній обхід. Потім кроки поглинув сніг, і до мене лише час від часу долинав брязкіт його ключів.

Я нікуди не збирався йти й рано заслонив вікна. З кухні принесли обід, і я з'їв його, читаючи біля каміна. Вогонь яскраво горів цілий день; і хоча було вже близько десятої вечора, я знову розворушив його й підкинув ще вугілля, щоб довше горіло. Біля самого каміна було нестерпно гаряче, але трохи далі два фотелі й канапа утворювали острівець комфорту – там було тепло й затишно. Поза цією зоною, за стінами високої середньовічної кімнати, гуляли протяги. Спалахи вогню проникали в похмурі кути, освітлювали обшивку на стінах м'яким рожевим світлом, але тепло не сягало так далеко. Тож у більшій частині кімнати було холодно, як надворі, і я поспішив повернутись на затишний острівець перед каміном, освітлений настільною лампою, який став ще приємнішим після холодного повітря, з якого я щойно втік.

Я зручно вмотивувався у фотелі з книгою, розслаблений і задоволений, що не треба рухатись. І читав так зосереджено, що не почув кроків на сходах, аж поки, постукавши, на порозі з'явився Джаго.

– Слава Богу, що я вас застав, – сказав він. – Я дуже радий, що ви вдома!

Він струсив сніг з черевиків на сходовому майданчику, а потім зайшов і сів у фотель навпроти мене. На Джаго досі була мантія, і я здогадався, що він з колегами довго сидів у професорській. Він перепрошував, що потурбував мене – надто багатослівно як для людини, яка зазвичай поводить себе невимушено.

Щоправда, іноді в перші хвилини зустрічі він ніяковів – так було з усіма, включно зі мною, хоча ми й симпатизували один одному. Я вже звик до його надмірних перепрошувань і надто сердечних привітань. Але того вечора він аж занадто хвилювався і був дуже напруженим.

Йому було близько п'ятдесяти, але через лисину й сивину здавався старшим. Утім, перше враження було оманливим. Високий і повний, з невеликим черевцем, він був активним і легким на підйом. Обличчя на масивній голові – з високим чолом, обрамлене рідким посивілим волоссям, – часто міняло свій вираз, а усмішка нагадувала блискавку. Очі, зменшені товстими лінзами окулярів, були дуже яскравими, молодими й жвавими.

На перший погляд його можна було б сприйняти за статечного сенатора. Але невдовзі ставало зрозуміло, який він непосидючий. Його реакція була такою ж швидкою, як і усмішка; здавалося, що його нерви завжди оголені. Тож ніхто вже не згадував про сенатора – навпаки нарікали, що його почуття та емоції надто бурхливі. Багатьом не подобалася його схильність до показухи. Проте і їх вражала глибина його почуттів. Щоправда, для цього треба було мати певну проникливість, адже Джаго, крім глибоких почуттів, вирізняла й шалена гордість.

На той час – а це був 1937 рік – він уже десять років був старшим наставником коледжу. Я познайомився з ним за три роки до того, у 1934-му, коли Френсіс Гетліфф, знаючи, що я хочу більшу частину свого часу присвятити академічному праву, запропонував раді коледжу запросити мене на роботу. Джаго

підтримав мене (завдяки своїй проникливості він одразу здогадався, що саме змусило мене змінити кар'єру майже в тридцять років) і відтоді ставився до мене з особливою прихильністю, яку зазвичай відчують до протеже.

– Я радий, що ви вдома, Еліоте, – сказав він, дивлячись на мене. – Конче мусив побачити вас сьогодні ввечері. Просто не зміг би заснути, якби довелося чекати до ранку.

– Що сталося?

– Ви знаєте, – відповів Джаго, – що сьогодні лікарі обстежували директора?

Я кивнув:

– Збирався запитати про результати завтра вранці.

– Я вже можу їх повідомити, – сказав Джаго. – Якби ж то висновок був іншим!

Він зробив паузу і продовжив:

– Він потрапив до лікарні минулої ночі. Сьогодні вранці йому вставили трубку і відправили додому. Результати надійшли перед обідом. Це безнадійно. У кращому разі лікарі дають щонайбільше пів року.

– Що в нього?

– Рак. Неоперабельний, – обличчя Джаго потемніло від болю. – Сподіваюсь, що коли настане мій час, я не мучитимусь так.

Ми помовчали. Я думав про директора, з його дружнім сарказмом, витонченим смаком і щирою релігійністю. Згадував нескінченні суперечки між ним і Джаго.

Я промовчав, і Джаго заговорив знову:

– Нестерпно, Еліоте, думати про те, що Вернон Ройс помре. Я не можу вдавати, ніби ми завжди ладнали. Ви ж це знаєте, чи не так?

Я кивнув.

– І все ж він зробив усе можливе, щоб допомогти мені минулого триместру¹, – сказав Джаго. – Знаєте, моя дружина хворіла,

¹ Академічний рік у Кембриджі поділяється на три триместри: Мікмас (жовтень-грудень), Лент (січень-березень), Істер (квітень-червень). Кожен триває вісім тижнів (тут і далі – прим. перекладача).

і я зовсім розгубився. Я не міг їй допомогти, став нікчемою, непотрібним тягарем для всіх і для себе. І ось одного дня директор запросив мене на прогулянку. І не просто так: хотів сказати, як турбується про мою дружину і як багато думає про неї. Мабуть, він здогадувався, як мені прикро через те, що їй тут недооцінюють. Це мене дуже засмучувало. Він говорив недовго – сказав лише кілька десятків слів по дорозі до Уотербіча, але мене це дуже зворушило. Адже людина стає страшенно вразливою щодо тих, кого любить, – тут він усміхнувся найдобрішою зі своїх усмішок. – Ви це знаєте, як ніхто інший, Еліоте. Я відчув це, коли зустрівся з вашою дружиною. Коли їй стане краще, ви маєте знову запросити мене до Челсі. Мені у вас дуже сподобалося. Але вона, певно, багато пережила? – і продовжив: – Той день повністю змінив моє ставлення до Ройса. Ви розумієте, як мені нестерпно боляче було почути цю новину сьогодні ввечері?

Трохи згодом він вигукнув:

– І знаєте що? Я ще раз гуляв з ним, рівно місяць тому. Я погано почувався, був дуже втомлений, а він біг, як завжди. І мушу сказати – гадаю, що кожен так сказав би, – що він виглядав здоровішим від мене, – і після паузи додав: – Сьогодні ввечері ми почули його вирок.

Його переповнювало співчуття до вмираючого – щире, нестримне й глибоке. Водночас він, як завжди, драматизував, ніби хизуючись своїми почуттями, що, бувало, багатьох обурювало. Вихована людина не повинна бути такою відвертою.

– Отже, ми почули його вирок, – сказав Джаго. – Але найжахливіше те, що декому про це не сказали.

Він зробив драматичну паузу. Потім продовжив:

– Це він сам. Вони не збираються йому говорити.

Я здивовано скрикнув.

– Як на мене, це зовсім не по-людськи, – сказав Джаго. – Лікарі йому не повідомили. Навпаки, дали зрозуміти, що через два-три місяці він буде цілком здоровий. Коли хтось із нас побачить директора, то не повинен дати йому знати, що щось не так.